

СФАФ 2018
Фестивал, обърнат към
бъдещето

WFAF 14 WORLD
FESTIVAL OF
ANIMATED
FILM 2018

■ Боряна Матеева, Надежда Маринчевска

► **Боряна Матеева:** Наградите на четиринадесетия Световен фестивал на анимационния филм във Варна са известни. Но един филм се извиси над останалите и взе Голямата награда – „Тази прекрасна торта!“ (Белгия/Франция/Нидерландия), режисьор Марк Джеймс Рулс и Ема Де Суаф. Да кажем, че това е куклен среднометражен филм, но се състезава като пълнометражен. А авторите му са познати от провокативния „О, Уили“, където се разказваше за една нудистка колония... Тогава те искаха повече да шокират, докато тук анализират твърде сериозна проблематика – колониалното минало на Белгия. Има разработена епоха и сложна драматургична структура в пет независими мини новели. Освен изумителния артистизъм в дизайна на куклите от филц, поражява и третирането на сюжета по законите на игралното кино – като драматургия, психология, разкадровка, гледни точки, осветление и т.н. (неслучайно е бил представен в Петнадесетдневката на режисьорите в Кан). Впечатляват кошмарните сънища на куклените персонажи и визионите им, но най-вече безпощадно сатиричният подход, изобличаващ пълната непригодност на бледите белгийски колонизатори да разберат черна Африка, защото сюжетът третира аспекти от трите африкански колонии на Белгия от XIX-ти век – хората, природата, културата ѝ.

Както и жестокостта на колонизаторите, които брутално експлоатират и унищожават местното население. Филмът говори за вината, дава съвременна морална оценка на събития и реални исторически личности – крал Леополд II например. Геноцидът е бил чудовищен и да се разкаже за това с куклен спектакъл е риск и голяма смелост... Допаднаха ми и сюрреалистичните нотки и епизоди – любовното увлечение по гигантски охлюв на един от персонажите... Как ти се сториха другите пълнометражни филми?

Надежда Маринчевска: По всичко личи, че тази нова творба на звездната анимационна двойка Ема де Суаф и Марк Джеймс Рулс може да догони предишния рекорд на „О, Уили!“ с техните над 300 номинации и 80 международни награди от цял свят. Авторите използват необичайна техника с изработени от специална вълна и филц кукли, която от известно време стана обект на подражание от млади творци. Фактурността на вълната дава възможност да се постигне убедителна мимика на лицата и едновременно с това да се съхрани условното, „куклено“ усещане за персонажа. Филмът изключително добре намира баланс между драма, трагедия, черен хумор, абсурд и обикновена глупост. „Тази прекрасна торта!“ е необичайно увлекателен разказ в пет части, изпълнен с горчива сатирична злъч и самоирония

спрямо превъзходството на европейца пред другите и неочаквано – с необичайна нежност към онеправданите.

Колкото до останалите пълнометражни филми, те бяха програмирани, за да потърсят жив контакт с детската публика във Варна, а това винаги е една от целите на всеки фестивал, който иска да осигури по-нататъшния си живот. Въпреки че тази година поради финансови причини фестивалът изпитваше известни ограничения, прави чест на неговите организатори особеното внимание към детската аудитория. А за нас искрените детски смехове и възклицания в залата бяха истинско удоволствие.

Б. М.: Центърът на един фестивал обаче е конкурсът на късометражни филми. Тази година те бяха по-малко – тридесет и девет, като изборът за цялата състезателна програма е бил от 800 заглавия, предложени за селекция. Кое ти направи най-силно впечатление – като цялостен завършен разказ и техника?

Н. М.: Наградата за най-добър филм в категорията „късометражен“ отиде при иранския режисьор Садек Джавади Никджих за „Лисугерът“. Това е експресивна творба за принудителното лишаване от свобода и собствена

идентичност, което води до предателство към най-скъпото ти същество. Липсата на избор и усещането за безпомощност са реализирани чрез алегоричната приказка за лисугера, неговата любима и ловеца, но въплътени в остър модерен и драматичен рисунък, който на места разгражда изображението до абстракция. Рисуваната анимация е вихрена, осъществена с висока скорост на движенията и необичайно драматични ракурси. Почти монохромният колорит, в който само лисиците са червени, създава тревожно впечатление и поражда политически конотации в една притча, уж посветена на животинския свят. Иранската анимация от години прави впечатление по международните фестивали със смелия си модернистичен подход едновременно към тематиката и към визуално-експресивните решения на филмите. Специални дипломи получиха и „Непътуване“ на Ана Неделкович и Никола Майдак-младши от Сърбия и Черна гора, посветен на чувството за изолация на балканския човек, свързан с горчив размисъл за самоподценяването, което всички ние все още споделяме на Балканския полуостров почти тридесет години след падането на Берлинската стена, както и джандър-

„Тази прекрасна торта“ – Белгия/Франция, режисьори Марк Джеймс Рулс, Ема Де Суаф

анимацията „Симбиоза на плътта“ на Росио Алварес (Белгия) „за магнетизма на първичното привличане и свободата на любовта“.

Б. М.: Извън наградените филми особено ме впечатли и техниката на американския „На ръба на алхимията“ на режисьора Стейси Стийрс. Това е сюрреалистичен колаж от стари ленти, в който се появяват множество звезди на нямото кино, взаимодействащи сложно помежду си с неведоми сили и предмети като лупи, стъкленици, вилици, пчели, мухи... Филмът няма послание (занимава се с алхимия!) и е изпитание с дължината си (цели деветнадесет минути), но омагьосва с изображението си. В необичаен контекст са поставени познати лица като Мери Пикфорд, Джанет Гейнър и други легендарни актриси и така се изгражда един сюрреален, заплашителен и непознаваем свят. Това е трети филм в трилогия, изследваща вътрешния свят на жените, започнала с „Фантомен каньон“ (2007) и „Нощен ловец“ (2011), където няма защо да търсим сюжетна конструкция, но пък ясно се откроява вписването в сюрреалистичната традиция. Макар и на места монотонен, този филмов хибрид, втрещен във формата, в който музиката на Лех Янковски (композитор

на филмите на Братя Куей) е също интегрален компонент, с екстремната си авторска визия сочи неизследвани територии за анимацията. Още повече, че се появява в американски контекст, където тотално доминира примитивната и комерсиална 3D анимация. Заслужава да отбележим още и „Прегръдки“ (Канада/Франция) на младата Жюстин Вюистекер, създаден с изключително рядката техника „иглен екран“ на Алексеев, както и „Празнината“ (Белгия/Нидерландия) на Патрик Вандебрук, направен в 3D техника, но въздействащ като традиционна рисунка. Минималистичен филм, в който най-простите геометрични фигури са така организирани, че внушават сложни философски идеи. Един дървен човек без физиономия, но с огромна амбиция, се опитва да запълни всички празнини около себе си, за да създаде еднороден, равен и стабилен свят от кубове и паралелепипеди. Но една палава червена топка, пръкнала се неизвестно откъде, като на шега разваля грандиозната му архитектурна концепция...

Н. М.: Мой фаворит е „Велосипедисти“ (Хърватия/Франция) на Велко Попович с изумителния му хумор, въплътен едновременно в историята

„Лисугерът“ – Иран, режисьор Садек Джавади Никджех

и визуалната концепция. Умението на режисьора едновременно да се надсмива над похотливите щения на сънародниците си и над политическото двуличие е реализирано в поп-арт стилистика без контур с лек намек за ретро, а нонсенсът на еротичните закачки просто извира от самия обект на възжелания – дебеличка дама, имаща нужда по-скоро не от ухажори, а от център за отслабване. Много приятно впечатление направи и „Между редовете“ на Мария Конева (Русия), която само със средствата на по-плътна или по-рехавата черно-бяла линия успява да създаде удивително богат животински свят в изключително добре контролирана анимация. Грузинският „Li.Le.“ на Натия Николашвили пък е мистичен живописен акварел за търсенето и намирането на сродните души. Последователният в копирането на авангардните автори от 20-те години на XX век японец Мираи Мизуе този път е особено зашеметяващ в раздвижването на абстрактните форми в „Страна на мечтите“. И, разбира се, трябва да споменем и много награждаваната по света анимация „Празно пространство“ на Макс Портър и Ру Куахата (Франция), в който нежният спомен за бащата е реализиран чрез простичката история за събиране на багаж в куфар по мъдър и човешки начин.

Б. М.: Как ти се стори българското присъствие на фестивала? Имаше девет заглавия, три от които студентски. За мен най-добрият и завършен филм беше „Докосване“ на Велислав Казаков по сценарий на Слав Бакалов. Той получи и наградата на СБФД. Сюрреалистично есе, нееднозначно и с интелектуална ирония, коментиращо великата фреска на Микеланджело „Сътворението на Адам“. Радостно е, че Вельо се завръща в българската анимация с такъв филм, доста по-различен от българските му и канадски филми. Респектира универсалното звучене и мащаба на мисленето – може да се разчете като притча за овладяване на хаоса чрез изкуството или точно обратното – като реплика за несъстоялото се божествено „докосване“. Самият автор държи на отвореното тълкуване, където може да добавим и борбата на животинските и духовни импулси, агресия в схватка с хармонията... Как възприемаш този филм?

Н. М.: Мисля, че това двусмислие в посланието на филма отговаря на усещанията и състоянията на съвременния свят, който непрекъснато се колебае между духовните си импулси и атавистичните нагони. И като че ли несъстоялото се докосване до Духа е негова прокоба. В случая е интересно, че сценарият на Слав Бакалов датира отпреди повече от тридесет години. В

„Докосване“ – България, режисьор Велислав Казаков

началото на 90-те в Студия за анимационни филми „София“ беше започната продукция по този сценарий с режисьор Виктор Георгиев. Филмът не видя бял свят поради тоталния финансов колапс и хиперинфлация в държавата, но актуализирането на същия сюжет след години се оказва актуално. Очевидно кошмарните сюрреалистични образи на Слав Бакалов имат своето въздействие и днес в друга художническа интерпретация, защото агресивното и хармоничното продължават да са във вечното си противоборство. Когато светът е подвластен на примитивната борба за оцеляване, в него се раждат чудовища като змии с огромни нокти, летящи същества, състоящи се от око и крак, изроди с усти на гърба си, кентаври с длани вместо глави, дракони или дървета-канибали... В този смисъл финалът с фреската на Микеланджело носи и още едно послание – може би изкуството е това, което ще спаси света?

Б. М.: Несъмнено има и други български заглавия, които можем да открием...

Н. М.: Българската анимация се представи много достойно в конкурса. Димитър Димитров по сценарий на Дилян Еленков показва филма си „Щастие“ – размисъл за твореца, любовта, алкохола, разрушението, но и за стойността на „обикновените неща“ – семейството, децата. Митко Димитров отново показва изостреното си усещане за анимационната метаморфоза в щрихова графика, пулсираща и променяща се във всяка секунда от нестабилното битие. Много приятна изненада беше дебютът на Добромир Димитров „Преди и след“, посветен на неистовите мъки, на които се подлага „различният“ човек, за да стане подобен на мнозинството. В случая с огромна доза сарказъм е визирана индустрията на пластичните операции, а авторът демонстрира изключително добра художническа култура, балансираща между иронията към кича и гротеската. „Грозна приказка“ на Радостина Нейкова е нейният пореден експеримент с анимационните техники – този път реализиран чрез анимация с бродерия с цветни конци върху канава. Семейната битка буквално разкъсва платното, за да го зашие на финала с грубичък неравен бод. Филмът е изграден с иронично намигване към кичовата естетика на ковьорчета и бродерии от времето

на бабите ни, но и същевременно провокира с голите фигури на персонажите. На пръв поглед е сатиричен и е далече от поетичното, но втората му част определено апелира към него със символиката на намерената игла, която да зашие грозната дупка, причинена от „призрака на предишните караници“.

Б. М.: Един фестивал е не само конкурс, но и съпътстващи го събития и панорами. Да отбележим ретроспективите на членовете на журито Весела Данчева, Сергей Меринов и Мариуш Вилчински, програмите In memoriam, с които анимационната общност отбеляза паметта на Румен Петков, Венелин Петков и един от основателите на Загребската школа Златко Боурек, напуснали ни през годината. Изложбите Анимационни рисунки на студенти от НБУ и станалата традиционна изложба „Комикс“ на Валония-Брюксел, посветена на 60-ия юбилей на „смърфовете“ – единствени конкуренти на Мики Маус през годините... Сравнен с другите големи световни фестивали на анимацията, как според теб стои Варна?

Н. М.: През годините съм била гост и член на различни журита на многобройни фестивали по света, включително и най-реномираните – Ане-си, Отава, както и множество европейски форуми. Всеки от тях има свой облик и специфика. Мога без никакво преувеличение да кажа, че програмата на нашия фестивал във Варна по нищо не отстъпва като качество на останалите и може да бъде пример за представителна извадка, от която да се съди за развитието на съвременния световен филмов процес в анимационното авторско кино. Истинско бедствие е това, че ограниченият бюджет за култура в страната не дава възможност за присъствието на повече български аниматори на форума. Давам си сметка, че е невъзможно възстановяването на предишното статукво на „стария“ варненски фестивал, когато цялата анимационна студия беше командирована на държавни разходи в морската ни столица. Но сега бюджетът на фестивала е дотолкова рестриктиран, че дори авторите в конкурсната програма вече са канени само за ограничен брой дни, което не им дава възможност да видят цялостната картина. А за един международен фестивал това е важно.